

TANULMÁNYOK A NEVELÉS ÉS OKTATÁS KÉRDÉSEIRŐL

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANÁRKÉPZÉS Néhány kérdése

Írta: ARATÓ ÁDÁM

Oktatásügyünk jelenlegi helyzete szükségessé és lehetővé teszi nevelésügyünk jobbátételének napirendre való tűzését. Hogy komoly tennivalónk vannak ezen a téren, azt elméleti és gyakorlati pedagógusok egyaránt érzik: az iskolai élet sok-sok olyan kérdést vet fel, és kezdő nevelőink munkája is olyan hiányosságokat árul el, amelyek csak nevelőképzésünk javításával küszöbölhetők ki. Minden nevelőképző intézmény munkájában találunk megoldásra váró feladatokat, de súlyukat, hatásukat, érdekerületüket tekintve első helyre kell tennünk azokat, amelyeknek a célja — az általános iskolán keresztül — a legszélesebb tömegek művelődésének az emelése.

Az ideiglenes nemzeti kormány 6650/1945. M. E. sz. rendeletével életre hívott »általános iskola a 6—14 éves gyermekek művelődésének új és közös forrásaként jelent meg a magyar életben azzal a céllal, hogy tartalmilag és alakilag korszerű nevelőmunkájával elindítsa a nemzetet a demokratikus szellemű benső megújulás útján, hogy az eddiginél tisztább, nemesebb, a magyarsághoz és az emberiséghez méltóbb közszellemnek vessen meg az alapját... Ez nem képzelhető el másként, csak úgy, hogy a magyar művelődésnek ebben az új és közös forrásában, az általános iskolában nyújtható szellemi, erkölcsi javak elnyeréséhez egyenlő feltételeket és lehetőségeket kell biztosítanunk mindenki számára« [1].

Az elmúlt 11 iskolai év ezzel a célkitűzéssel kapcsolatban sok-sok kérdést vetett fel az általános iskola oktató-nevelőmunkájának a területén; új rendtartások, tantervek és utasítások láttak napvilágot, s ezeknek megfelelően állandóan formálódott, tökéletesedett az általános iskola élete is. Mindez hozzájárult fejlődéséhez, amely azonban korántsem volt olyan mértékű — sem anyagi, sem személyi vonatkozásban — mint azt ennek az iskolának nagy nemzeti jelentősége megkívánta volna.

Eddigi életpályája nemcsak az iskola jövőjét illetően szolgáltat fontos tanulságokat, hanem rendkívül értékes útmutatásokat ad a benne tanító nevelőket képző intézményeknek is: a tanítóképzőknek, elsősorban pedig a pedagógiai főiskoláknak.

A nyolcosztályos általános iskola célkitűzéseinek és belső, tartalmi egységének a valóraváltásában komoly nehézségeket jelentett és jelent még ma is a benne tanító kétféle nevelő (tanító és tanár) kétféle, össze

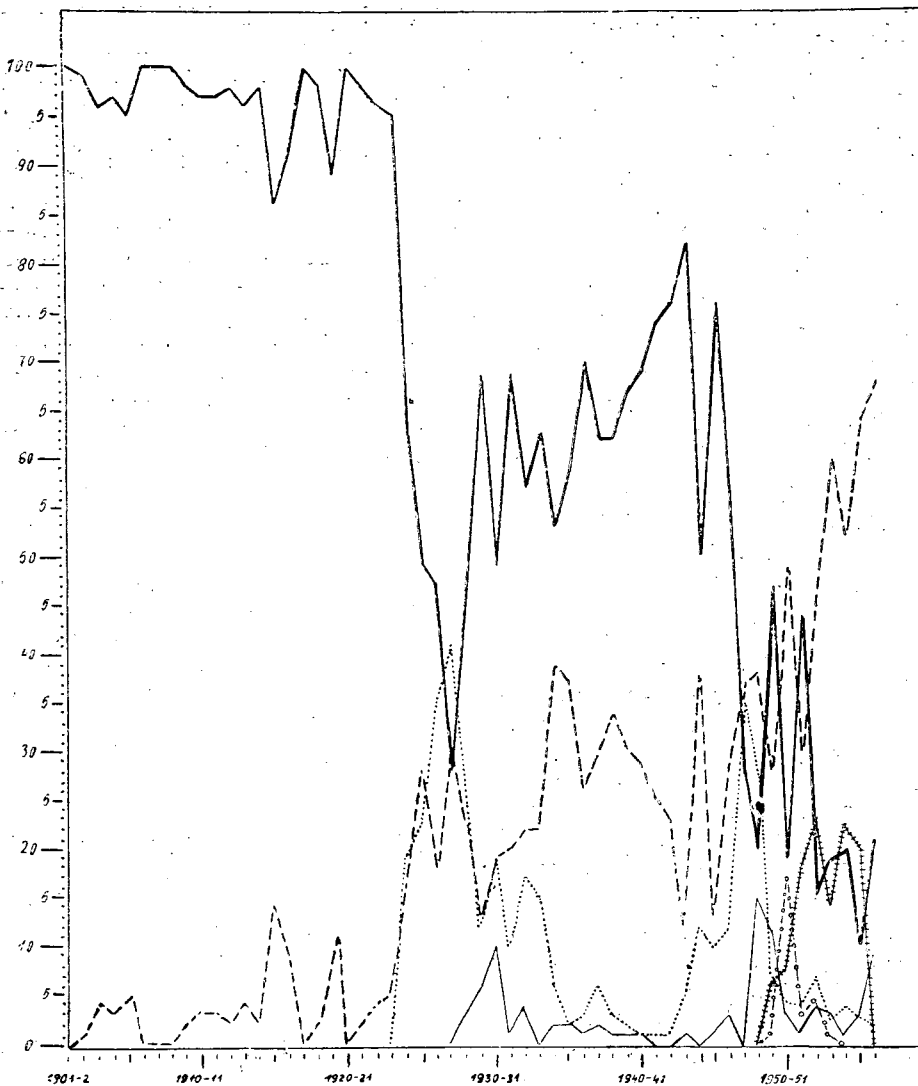
nem hangolt képzése. Új iskolát hoztunk létre, de meghagytuk a benne tanító nevelők más és más képzését, sőt még kísérletek sem történtek abban az irányban, hogy a tanító- és az általános iskolai tanárképzést valamiképp közelebb hozzuk egymáshoz. Így a felsőtagozatban tanító tanárok között sokan vannak, akik nem is tudják, mi folyik az általános iskola alsó tagozatában, ennél fogva nem is tudják oktató-nevelőmunkájukat ahhoz hozzákapcsolni; pedig ennek az iskolának az egységes munkája érdekében minden felsőtagozaton működő tanárnak tudnia kellene, milyen és mennyi ismeretet kapnak a tanulók az I—IV. osztályokban és hogy milyen módszerrel oktatják és nevelik őket. Ennek az összehangoltságnak a hiányával magyarázható az — habár megszűnt az V. osztály bukató jellege —, hogy még mindig nagy visszaesés tapasztalható itt a IV. osztály eredményéhez viszonyítottan. Tehát a nyolcosztályos általános iskola egysége és a benne folyó oktató-nevelőmunka minél nagyobb eredményessége olyan nevelőket követel, akik teljes egészében látják mind a nyolc osztály munkáját. Ez pedig csak úgy valósítható meg, ha a pedagógiai főiskolákra beiratkozók között minél nagyobb lesz azoknak a száma, akik tanítóképzőt végeztek, ennél fogva ismerik az alsótagozatban folyó oktató-nevelőmunkát, s akik éppen ezért a pedagógiai főiskola elvégzése után teljes mértékben megfelelnek a fenti követelménynek.

Az egykori Polgári Iskolai Tanítóképző, illetve Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola elismerten jó tanárképző munkájában döntő tényező volt többek közt az is, hogy oda elsősorban tanítói oklevéllel rendelkezők nyertek felvételt; akiknek a pedagógiai beállítottsága, hivatásszeretéből és hivatástudatból fakadt továbbtanulási vágya sajátos színezetet és nagyszerű lehetőségeket adott a főiskolai tanárképzésnek, továbbá olyan légkört, olyan szellemet teremtett, amelynek a hatása elsősorban a benne végzetteknek iskolafajuk, a polgári iskola iránti szeretetében nyilvánult meg. Ennek a szempontnak a hangsúlyozása azért fontos, mert a tanítóképzőt végzett főiskolai hallgatók száma az utóbbi években erősen csökkent. (Lásd az 1. sz. grafikont!)

Az Állami Polgári Iskolai Tanítóképző úgyszólván csak tanítóképzőt végzettek továbbtanulási helye volt; a gimnáziumi érettségivel rendelkezők (átlagosan 30%) többnyire a nemzetiségi vidékekről kerültek be a szóbanforgó intézménybe.

A húszas évek közepétől kezdve azonban erősen csökkent azoknak a száma, akik tanítói oklevél alapján kérték a felvételüket az akkor már Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolára. Ebben bizonyára jelentős szerepe volt annak is, hogy a tanítói oklevél az akkori nehéz gazdasági viszonyok között sokszor könnyebb elhelyezkedési lehetőséget és nagyobb jövedelmet biztosított, mint a polgári iskolai tanári oklevél. Helyettük főleg gimnáziumot és felső kereskedelmi iskolát végzettek jelentkeztek felvételre. Ez utóbbiaknak azonban pedagógiai felvételi vizsgát kellett tenniük, amivel sikerült némileg kiküszöbölni azt a különbséget, ami a pedagógiai felkészültséget illetően a tanítónőképzőt végzettek és az érettségizettek között fennállott, s ami aztán lehetővé tette az elmélyültebb pedagógiai oktatást.

A Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola helyett létesített Pedagógiai Főiskola — az általános iskola felső tagozatában jelentkezett nagy szak-

TANITÓKÉPZŐ (1) ——— GIMNAZIUM - - - - - F. KERESKEDELMI ISK. (2)
 F. MEZŐGAZD. ISK. (3) — · — · — SZAKÉRETTSÉGI ——— ÉRLETTSÉGI NÉLKÜL (4) —○—○—

A fenti grafikon százalékos arányban szemlélteti azt, hogy az 1901/02. tanévtől kezdve a hallgatók milyen iskolákból kerültek a Főiskolára.

Megjegyzések:

1. A »tanítóképzőt végzetek« között szerepelnek az óvónők is. (1950/51-ben 1%, 1951/52-ben 2%, 1953/54-ben 1%, 1954/55-ben 1%.)
2. F. keresk. isk., illetve közgazd. technikumok.
3. F. mezőgazd. isk., illetve mezőgazd., ipari és egyéb technikumok
4. Az »érettségi nélkül« felvettek között szerepelnek azok, akik az elemi isk. V—VI., az ált. isk. V—VIII., a polg. iskola I—IV., a középisk. I—III. oszt. bizonyítvánnyal iratkoztak be.

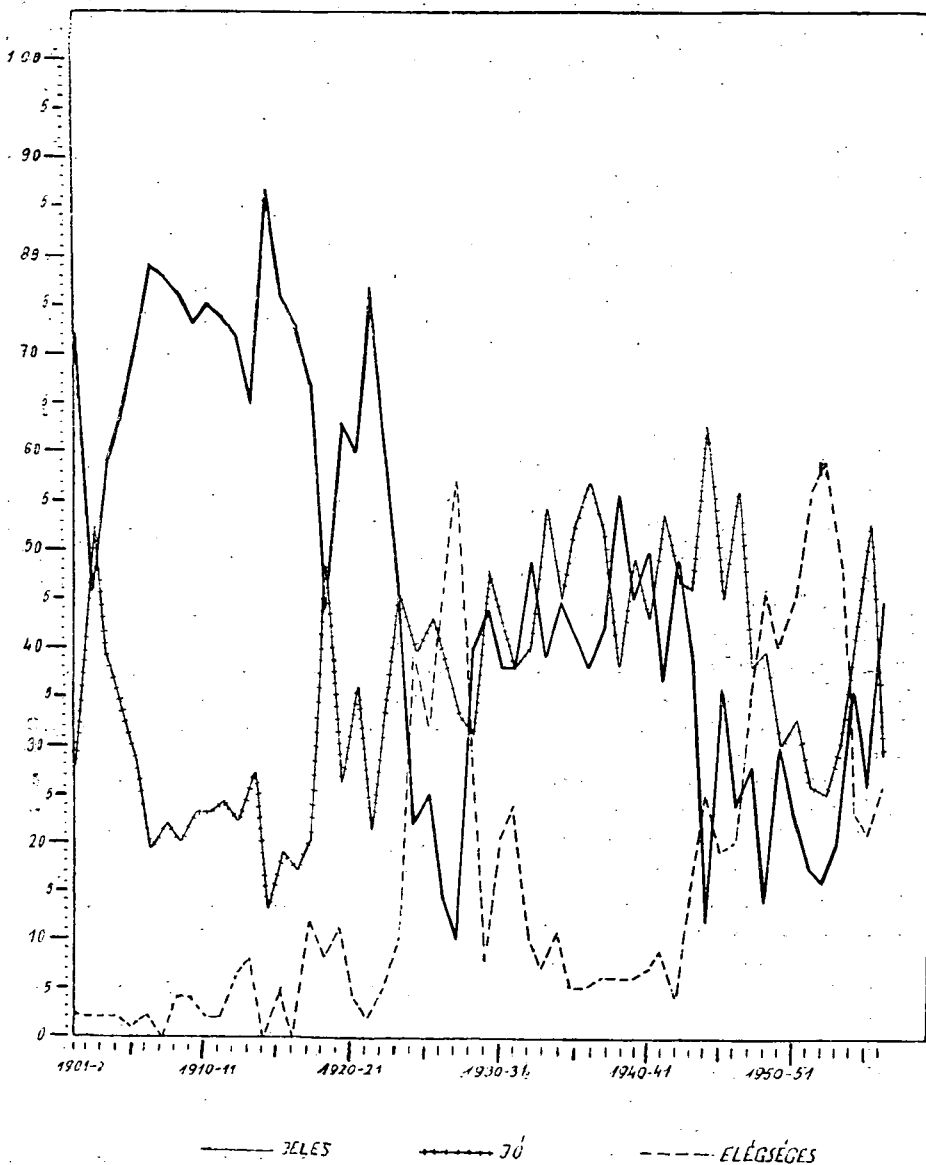
tanár-hiány miatt — még szélesebbre tárta kapuit a legkülönbözőbb végzettségűek előtt, ami sokszor nehéz feladatok elé állította a Főiskola oktatóit. A nehézségeket csak fokozta a pedagógiai felvételi vizsga eltörlése. Ettől kezdve a pedagógia oktatása a már többségben volt érettségizettekhez és más végzettségűekhez igazodott, ami kétségtelenül színvonalbeli visszaesést jelentett a pedagógiai elméletet illetően, de még súlyosabb helyzetet teremtett a gyakorlati kiképzés terén.

Komoly mértékben megnehezítette az oktatómunkát az a tény is, hogy fokozatosan rosszabbodott a felvétel alapjául szolgáló tanulmányi eredmény is. (Lásd a 2. sz. grafikont!) Amíg a tanítóképzőkből általában a jobbak iratkoztak be a Főiskolára, addig az egyéb iskolákból jöttek közül került ki a legtöbb elégségesrendű. Az utóbbiak számának az emelkedése nemcsak a Főiskola pedagógiai beállítottságát gyengítette, hanem többnyire visszaesést eredményezett oktató-nevelőmunkájában is. Pl. 1903-ban (amikor csak tanítóképzőt végeztek vizsgáltak) 2.1 volt a képesítő vizsgák eredménye, ezzel szemben 1929-ben, amikor a szakvizsgát tett tanárjelöltek 19%-a tanítóképzői, 40%-a gimnáziumi és 41%-a felsőkereskedelmi iskolai végzettséggel rendelkezett, ez 2.4 volt; 1904-ben 2.1 — 1930-ban 2.3.

Érdekes képet mutat a lemorzsolódás is. Amíg a tanítóképzőt végzetek Főiskoláról való kimaradásának az oka általában a tanítói pályán való elhelyezkedés volt, addig az egyéb végzettségűek — akik többnyire gyengébb eredménnyel iratkoztak be a Főiskolákra — a tanítóképzők és a Főiskola összehangolt, egymásra épített szakmai, főleg pedagógiai képzésébe való beleilleszkedés nehézsége miatt maradtak ki — mégpedig meglehetősen nagy százalékban. Kimaradásuk beszédes bizonyíték amellett, hogy a Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolának sajátos irányvonala és pedagógiai beállítottsága volt. Pl. az 1926/27. tanévben beiratkozott I. éves hallgatók közül kimaradt a gimnáziumban érettségizetteknek a 68%-a, (1 jeles, 2 jó, 12 elégséges), a felső kereskedelmi iskolákból jötteknek pedig az 58%-a (1 jeles, 5 jó, 17 elégséges); az 1927/28-ban első ízben beiratkozottak közül a gimnáziumban végzeteknek a 13%-a (2 jó, 2 elégséges), a felső kereskedelmi iskolákban érettségizetteknek pedig a 37%-a (5 jó, 11 elégséges.)

A felvételi vizsgák bevezetése óta a hallgatók igényesebb szakmai képzés alapjául szolgáló felkészültséggel iratkoztak be (amíg az ezt megelőző évek átlagos felvételi vizsgaeredménye 3.4 volt, addig most 4 fölé emelkedett), de ez nem nyújtott egyúttal a főiskolai pedagógiai képzésnek is olyan alapot, ami teljes mértékben lehetővé teszi az általános iskola célkitűzését valóráváltó tanárképzést.

Ennek okát leginkább abban kereshetjük, hogy az elmúlt évek helytelen iskolapolitikájá következtében a tanítóképzőkben végzeteknek csak igen kis töredéke, mindössze 5%-a jelentkezhetett egyetemi, illetve főiskolai felvételre. [2]. (Lásd az 1. sz. grafikont!) Ezenkívül gyengítette a pedagógiai beállítottságot az is, hogy az egyéb iskolákból jöttek közül jelentős százalékban voltak olyanok, akik nem a pedagógus pályához szükséges hivatásszeretetből kérték főiskolai felvételüket. Minthogy oktatásügyünk további fejlődése és egész iskolarendszerünk oktató-nevelőmunkájának a minőségi emelése nagymértékben függ az általános iskolában végzett munka eredményességétől, éppen ezért nem közömbös, hogy milyen felké-

A fenti grafikon a felvétel alapjául szolgáló eredmény alapján készült — ugyan-
csak az 1901/02. tanévtől kezdődően százalékos arányban.

Megjegyzés. Az 1949/50. tanévtől kezdve az elégségesek között szerepelnek a közepes
rendűek is — 23 — 24 — 34 — 35 — 39 — 21 — 17 — 21%-ban.

szültséggel, milyen hivatásszeretettel és hivatástudattal rendelkező tanárok kerülnek ki a pedagógiai főiskolákról. Viszont ezek az élet, a fejlődés támasztotta kívánalmaknak csak úgy tudnak megfelelni, ha oda olyan hallgatók nyernek felvételt, akiket a pedagógus-pálya választásakor a hivatásszeretet vezérelt, s akiknek a képessége, felkészültsége, valamint a pedagógus-pályához való testi alkalmassága lehetővé teszi a színvonalas, a korszerű igényeket kielégítő tanárképzést. Az elmúlt években olyanok is iratkoztak be a pedagógiai főiskolákra, akik nem akartak pedagógusok lenni. Így pl. az 1954/55. tanévben a szegedi Pedagógiai Főiskola hallgatóinak a 26⁰/₀-a [3], a f. tanévben az I. éves humánszakosoknak 21⁰/₀-a nem hivatásszeretetből kérte a felvételét. Ezeknek egy része főiskolai tanulmányai során sem tudott, illetve tud a pedagógus-pályával megbarátkozni. Az ilyenek aztán a pályatévesztettek számalmat keltő közömbösségével vagy a meg nem felelés okozta állandó belső marcangolással végzik oktató-nevelő munkájukat. Sem egyéniségük, sem munkájuk nem sugározza azt a lelkesedést és szeretetet, amely után a gyermekek vágnak, amely a velük való kapcsolatnak a forrása és az iskolai munka eredményességének egyik előfeltétele. Milyen szomorú kezdő tanártól egy rosszul sikerült óra után — amely egyébként híven tükrözte sok-sok megelőző óra eredménytelenségét — ilyeneket hallani: »Nem tudok a gyermekekkel bánni!« — »Nem érzem magam jól az iskolában!« — »Nem akartam pedagógus lenni!« Itt nemcsak egyéni tragédiával állunk szemben, hanem sok-sok gyermek sorsát érintő kérdéssel is. Máris igen nagy az a kár, amit ezek a tanárok meg nem felelő oktatómunkájukkal okoztak. Működésük elégtelenségének nem csekély része van abban, hogy ma annyi gondot okoz az ifjúság egy részének a magatartása; nem szívvel-lélekkel végzett munkájuk eredménye az is, hogy a kezükből kikerült tanulóknak a tudása nem kielégítő, és ebből kifolyólag a középiskolákban az általános iskolákból hozott hiányosságokat kell pótolni.

A tanárképzés eredményesebbé tétele érdekében tehát nem elegendő, hogy a jelentkezők közül a legjobbak jutnak be a pedagógiai főiskolákra, hanem módot kell találni annak megállapítására is, hogy az illetők valóban alkalmasak-e a pedagógus-pályára. Ilyen lehetőség volna pl. az, hogy az érettségi vizsga letétele után a tanári pályára jelentkezők nyári ifjúsági táborokba nyernének beosztást, ahol meg lehetne figyelni, tudnak-e a gyermekekkel bánni, rájuk hatni, szeretik-e a gondjaikra bízottakat.

A vázolt két körülmény (a tanítóképzőt végzettek számának csökkenése és a felvétel alapjául szolgált egyre gyengébbé vált tanulmányi eredmény) döntő módon hatott a Főiskola munkájára: ugyanis évről évre kevesebb lett azoknak a száma, akik már pedagógusként, a tanári pálya iránti hivatástudatból iratkoztak be, a gyengébb tanulmányi eredmény pedig még nehezebbé tette az oktató munkát. De eltűnt ezzel együtt az a szellem is, amely a polgári iskolai tanárság sajátja volt, s amely iskolájának a szeretetén és megbecsülésén kívül lankadatlan szakmai és pedagógiai önképzésében nyilvánult meg, s amely annyi jeles pedagógussal ajándékozta meg országunkat.

A fentiek alapján nyilvánvaló, hogy a nyolcosztályos általános iskola oktató-nevelő munkájának az egysége, befejezettsége és eredményessége csak abban az esetben tekinthető biztosítottnak, ha a pedagógiai főisko-

lák — a múlt értékes tapasztalataként — elsősorban a tanítóképzők jeles és jó képesítésű növendékeire építhetnek, s ha az egyéb végzettségűek közül a pedagógus pályára alkalmasak csak sikeres *pedagógiai* felvételi vizsga után iratkozhatnak be.

*

Az általános iskola megteremtése több vonatkozásban súlyos nehézségek elé állította és állítja még ma is oktatásügyi kormányzatunkat az *osztatlan és részben osztott általános iskolák* még meglehetősen nagy száma miatt. Ennek a szemléltetésére szolgáljon a következő néhány adat: 6108 iskolaegységünkől osztott általános iskola 1791, részben osztott 1101, kislétszámú pedig 3216 [4]. »A felszabadulás után hatalmas lépéseket tettünk abban az irányban, hogy az összevont osztályokból álló tanulócsoporthoz számát az önálló osztályok kialakításával leshorítsuk, illetve a tanulócsoporthoz belül összevont osztályok számát csökkentjük. Természetesen hazánk települési viszonyai meghatározó tényezőként jelentkeznek ebben a tekintetben, ahol kevés a tanuló és a kevés is megoszlik 8 osztály között; ott nem lehet szervezni önálló osztályokat, hanem csak összevont osztályokból álló tanulócsoporthoz. 1937/38-ban az iskolák 14.3%-a volt osztott, ma már több, mint ennek a kétszerese az [5].

A pedagógiai főiskolai tanárképzés nem hűnyhat szemet az osztatlan (kislétszámú iskolák) és részben osztott iskolák létezésére és megoldásra váró feladataik előtt, mert ezek fokozott nehézségek elé állítják a csak osztott általános iskolai oktató-nevelő munkára előkészített kezdő tanárt. A hallgatókkal való foglalkozásunkban, a tanári pályára előkészítő munkában ezt szem előtt kell tartanunk, hogy valóban reálisan, a nehézségek vállalására és leküzdésére neveljük a leendő tanárokat, s hogy a gyakorló ált. iskolában — rendezett körülmények között és a legnagyobb segítség mellett végzett tanításuk után ne álljanak tehetetlenül és szarnyszegetten a nem sejtett nehézségek előtt.

Az elmúlt tanévekben végzett hallgatóinknak tekintélyes része (25—30%-a) került részben osztott iskolákhoz, ahol sokszor igen nagy nehézségekkel találkoztak — különösen azok, akik nem végeztek tanítóképzőt. Főiskolánk 1955/56. tanévi gyakorlóéveseinek 26.7%-a tanított ilyen iskolákban, de ennek a 26.7%-nak mindössze 22.4%-a végzett tanítóképzőben, vagyis abban az iskolában, amelyben elméletben és gyakorlatban egyaránt megismerték az összevont-osztályú tanulócsoporthoz munkáját, viszont a többiek csak a főiskolai didaktikai és módszertani előadásokon — néhány órában — hallottak ezekről az iskolákról, de a legfontosabbat, ezeknek az iskoláknak a sajátos munkáját nem láthatták, nem gyakorolhatták. Ezeknél az utóbbiaknál aztán az a helyzet, hogy amíg a szaktárgyaikat kellő hozzáértéssel és eredménnyel tanítják, addig nem-szaktárgyuk tanítása során sok nehézséggel találkoznak (nem ismerik kellőképpen a szaktárgyi anyagot és az illető tárgy módszertanát), s az eredmény nem mindig kielégítő. Az ilyen tanárok kezéből kikerült tanulók gyenge tudással jutnak a középiskolákba, ahol sokszor a leggondosabb korrepetálással sem lehet ezeket a hiányosságokat pótolni; de komoly az a veszteség is, amit az ilyen ta-

nár munkája az anyag nyújtotta nevelési lehetőségek kiaknázatlanul való hagyásával a tanulóknak és az iskolának okoz.

Mindaddig, amíg a részben osztott iskolákra való előkészítés a pedagógiai főiskolákon meg nem oldódik, a kihelyezéseknél ügyelni kellene arra, hogy a szóbanforgó iskolákhoz lehetőleg tanítói oklevéllel rendelkezők kerüljenek, akik már gyakorlatból ismerik ezeknek az iskoláknak a munkáját. Többek közt ez is indokolná, hogy minél több tanítóképzőt végzett nyerjen pedagógiai főiskolákra felvételt.

Pillanatnyilag az lenne a leghathatósabb segítség, ha a végző hallgatók olyan tanítási készséggel kerülhetnének ki a főiskolákról, amellyel más tárgyakat is elfogadható eredménnyel taníthatnának. Ez azonban csak a pedagógiai tárgyak előadására és a gyakorlati kiképzésre fordítható óraszám felemelésével valósítható meg.

A részben osztott iskolák személyi szükségletének megfelelően gondoskodni kell az ilyen iskolákra való képzésről is — mégpedig vagy a főiskolákon vagy pedig az oklevél birtokában tanfolyamokon. Talán az volna a legegyszerűbb megoldás, ha az ilyen iskolákhoz kinevezett fiatal tanárok a tanév megkezdése előtt tanfolyamon vennének részt, amelyeken elméleti előadások és gyakorlati bemutatások révén hozzájuthanának azokhoz a legfontosabb tudnivalókhöz, amelyek munkájuk zavartalan megkezdéséhez szükségesek.

Megoldási mód volna az is, hogy hallgatóink — más országokban követett gyakorlathoz hasonlóan — a 6. félévben 1—2 hetes gyakorlatra beosztást kapnának (lehetőleg kettesével), ilyen iskolákhoz, ami nemcsak a benne folyó munka sokoldalú megismerését tenné lehetővé, hanem minden bizonnyal hozzájárulna annak a több hallgatónál még észlelhető idegenkedésnek a legyőzéséhez is, amellyel a falusi iskolához való beosztást fogadja. [6].

Végző hallgatóink közül ugyanis egyre többen kerülnek falusi és tanyai iskolákhoz, s így nem egy kezdő tanár jut olyan környezetbe, amely számára eddig többé-kevésbé ismeretlen volt. A falusi életnek, a falusi embereknek megvannak a maguk különleges problémáik, amelyeknek az ismerete és megértése nélkül a nevelő nem végezhet falun vagy tanyán eredményes oktató-nevelő munkát.

A pedagógiai főiskoláknak tehát módot kell találniuk arra, hogy hallgatóikat előkészítsék a falusi életre. Meg kell őket ismertetni az ilyen iskolákban adódó oktatási és nevelési problémákkal, valamint azzal is, hogy milyen politikai, társadalmi és gazdasági kérdésekkel találkoznak majd falun, tanyán.

Tanárképzésünk legmostoháiban kezelt területe a *gyakorlati* kiképzés. Rendkívül rövid az erre fordított idő. Különösen szembetűnő ez akkor, ha más tárgyak óraszámával hasonlítjuk össze. Így pl. a gyakorlati kiképzésre fordított idő órászáma semmivel sem több, mint az idegen nyelv. Hivatkozhatunk arra is, hogy úgyszólván minden szaktárgynak megvannak a maga gyakorlati órái, amelyeken a hallgatók módot és alkalmat kapnak ahhoz, hogy az elméletben tanultak gyakorlati kipróbálását, igazolását lássák vagy kikísérletezzék. De annak a területnek a megismerésére jut aránylag a legkevesebb idő, amely az élethivatásuk lesz.

A nyolcosztályos általános iskola kötelező eivégzése, valamint az a tény, hogy általános iskolai tanulmányaik befejezése után egyre többen helyezkednek el a termelő munkában, fokozott mértékben követeli meg a szóbanforgó iskolában folyó oktató-nevelőmunka minőségi emelését. Ez nem utolsósorban a jó tanárképzéstől függ, mégpedig az olyan tanárképzéstől, amelyben az eddiginél nagyobb szerephez jut a pedagógiai oktatása és a gyakorlati kiképzés. Tény az, hogy a különböző nevelőképző intézményekben nem azonos és nem is lehet azonos a pedagógiai és a szakmai oktatás aránya. Így az egyetemi tanárképzésben a szakmai képzés jut előtérbe, de minél lejjebb megyünk a nevelőképző intézmények rangsorán, annál inkább fontosabbá válik a neveléstan, az oktatástan, a módszertan és a gyakorlati kiképzés. Már ebből is látszik, hogy soha nem lehet reális az egységes tanárképzés gondolata, de ebből nyilvánvalóvá válik az is, hogy a pedagógia és a módszertan oktatásának, valamint a gyakorlati kiképzésnek a mértéke és milyensége dönti el a pedagógiai főiskolák életrevalóságát, jövőjét.

Napjainkban súlyos problémát jelent az ifjúság egy részének a nevelése. Ennek a megoldása nemcsak a hivatalos és társadalmi szervek nagyobb törődésétől függ, hanem nagymértékben attól is, hogy a fiatal pedagógusok mennyire ismerik pályájuk feladatait és mennyire készültek fel ezeknek az elvégzésére. Ennek a hangsúlyozása azért fontos, mert az elmúlt években az iskolák nem egy esetben a várt teljesértékű nevelők helyett, akikről új oktatási és nevelési eljárások bevezetését remélték, olyan fiatal tanárokat kaptak, akikkel az igazgatóknak és a tanulmányi felügyelőknek igen komolyan kellett foglalkozniuk, hogy sem az iskola, sem a kezdő tanár tekintélyén csorba ne essék. Mindjárt a tanév elején nehézségeik voltak a tanmenet elkészítésekor, az osztályfőnöki adminisztrációs munka végzésekor, az éveleji ismételts mikéntjének a végrehajtásakor. Sokat küszködtek a tematikus óratervezéssel, a megfelelő órátípus alkalmazásával; gondot jelentett nekik a dolgozatok iratása és javítása, tanításaikban nehezen valósították meg az elmélet és a gyakorlat egységét, a helyes időbeosztást; az anyag átadásakor nehezen tudtak leszállni a főiskolai előadások szintjéről, stb. Hasonlóképpen sok problémát vetett fel nevelő munkájuk is. Az osztályfőnöki óra komoly tartalommal való kitöltése, a megfelelő, öntudatos fegyelem megteremtése, az egészséges közösségi élet kialakítása stb. azok a területek, amelyeken a kezdő tanárok oly sokszor álltak tanácstalanul; mert hiányzott náluk az a tapasztalat, amely adandó alkalmakkal iránymutatóul szolgálhatott volna.

Mínt hogy az említett nehézségekkel már munkája megkezdésének első napján találkozott a fiatal tanár, ezért tanárképzésünk gyakorlati részének is olyannak kell lenni, hogy a hallgató a szóbanforgó dolgokat elméleti képzésével párhuzamosan megfigyelhesse, tanulmányozhassa és megfelelő számú gyakorlati tanítás során maga is megkísérelhesse azok alkalmazását, megvalósítását. Mindez azonban idő kérdése: nem kilenc hét, mint a középiskolai tanárjelölteknél vagy egy esztendő, mint a főiskolai hallgatóknál, hanem az utóbbinál is több. Nem az ügyet szolgálja az olyan elgondolás, hogy »az élet majd megtanítja.« Ilyenkor arra kell gondolni, mennyi kárt okoz a kezdő tanár cseleléseivel-botlásaival, megoldáskereséseivel, amíg eljut ahhoz a tanítási és nevelési készséghez, amelyet

több tanítással, több nevelési eljárás megfigyelésével könnyű szerrel megszereshetett volna a gyakorlóiskolában, s mely aztán igen jótékonyan éreztetné hatását az iskolák életében. A kezdő tanárnak ugyanis nemcsak úgy kell megjelennie az iskolájában, mint aki egy munkakört tölt be, hanem úgy is, hogy neki kell a pedagógia legújabb elméleti és gyakorlati eredményeit terjesztenie.

Tanárképzésünk legtöbb nehézségének a forrását a gyakorlati kiképzés rövidségében kell megjelölnünk. A háromévesse lett főiskolákon a tulajdonképpeni gyakorlati kiképzés csak a harmadik évben folyik, mert a negyedik félévben előadott módszertan — mivel nem jár együtt hospitálással — nem tekinthető annak. Végeredményben tehát semmivel sem lett hosszabb, mint volt a kétéves pedagógiai főiskolákon.

A hallgatók pedagógiai beállítottságának az erősítése érdekében mind a szaktárgyi, mind a pedagógiai anyagot a tanárképzés első napjától kezdve össze kell kapcsolni az általános iskolával. Rendkívül fontos, hogy a főiskolák kettős munkája — a szakmai és a pedagógiai képzés — a legteljesebb egységbe, összhangba kerüljön. Itt sohasem szabad szem előtt téveszteni, hogy a tanár nem szaktudós, hanem nagy tárgyismerettel rendelkező pedagógus.

A háromévesse lett főiskolai nevelőképzés eredményessége szempontjából feltétlenül szükséges a jelenleginél hosszabb gyakorlati kiképzés. Érezhető ugyanis, hogy az egy év alatt történő kiképzés gyors, túlságosan igénybeveszi a gyakorlóiskolai tanárok és a hallgatók erejét egyaránt, rövidsége miatt pedig kevés alkalmat ad az osztályon- és iskolán kívüli munka megismerésére, stb.

Az említettekén kívül a fejlődés iránya és eddig elért eredményei is igazolják az egy évnél hosszabb gyakorlati kiképzés szükségességét:

a) a neveléstörténet tanúsága szerint azok a kiváló elméleti és gyakorló pedagógusok, akik a jól megszervezett nevelőképzéssel, mint az oktató-nevelőmunka egyik alapvető tényezőjével kívánták az iskolai munkát jobbra, eredményesebbé tenni, a minél hosszabb ideig tartó gyakorlati kiképzés mellett foglaltak állást. A tanítóképzőinkben kialakult kiképzési rend is ennek az élvnek az eredménye.

b) A Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán követett és nagyon jól bevált két-, illetve hároméves gyakorlati kiképzés, amely országos viszonylatban is a legtöbb jól képzett tanárt adta oktatásügyünknek, szintén ezt igazolja. Pedig a szóbanforgó Főiskola, főleg a tanítóképzőt végzettek továbbtanulási helye volt.

Mindebből világosan következik, hogy most, amikor kevés tanítóképzőt végzett iratkozik be a pedagógiai főiskolákra, nem lehet a kiképzési idő rövidebb, mint volt akkor, amikor főleg tanítói oklevéllel rendelkezők nyertek főiskolai felvételt.

A gyakorlat azt mutatja, hogy időszerű a kiegészítő szak bevezetése is. A részben osztott iskolákhoz kerülő tanároknak (sokszor az osztottakhoz kerülőknek is) szaktárgyaikon kívül más tárgyakat is kell tanítaniuk. Ez igen nehéz feladat elé állítja a kezdet nehézségeivel amúgyis eléggé küszködő tanárt. Viszont a három tárgy tanítására való képesítés esetén könnyebben megoldható, hogy a tanár csak a szaktárgyait tanítsa.

*

A vázolt kérdések megoldatlansága — miként azt híven tükrözi a kezdő tanárok oktató-nevelő tevékenysége — komoly teherként nehezedik a pedagógiai főiskolák tanárképző munkájára. Csak a tanárképzés hagyományainak, bevált gyakorlatának a korszerű felhasználása és elsősorban a tanítóképzőkre épített főiskolai tanárképzés biztosíthatja az általános iskolai oktató-nevelő munka minden követelményének megfelelő tanárok képzését.

JEGYZETEK

- [1] *Angyal János*: Az általános iskola falun és tanyán. Köznevelés 1945. szept. 15. sz.
- [2] *Oktatásügyi Közlöny* 1955. évi 2. sz. (3/1955. O. M. sz. r.)
- [3] *Dr. Zsámbéki László*: A pedagógus hivatásra nevelés a főiskolán. Módszertani Dolgozatok. II. Szegedi Pedagógiai Főiskola, 1955.
- [4] *Csurányi József*: Az osztatlan és részben osztott iskolák. Kézirat. 1955.
- [5] *Kálmán György*: Az összevont osztályok két alapvető kérdése. Pedagógiai Szemle. V. évf. 3. sz.
- [6] *Heinz Klemm*: Zur planmässigen Entwicklung der Lehrerpersönlichkeit. Pädagogik. 10. Jahrg. H. 1. Berlin, 1955.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПОДГОТОВКИ ПРЕПОДАВАТЕЛЬНЫХ КАДРОВ ДЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

A. Arató

Автор указывает на самые важные современные вопросы, связанные с образованием учителей, преподающих во верхнем отделении восьмилетки. Эти следующие:

1. На педвузы в первую очередь должны получать прием те, которые кончили педагогическое училище. Это не только укрепило бы педагогическую настроенность педвузов, но и обеспечило единство учебной-педагогической работы начальной школы.

2. Нужно подготовить студентов и на двухкомплетные школы.

3. Наличные недостатки может устранить более долгое нынешнего 1 года практическое образование. Актуальным является введение третьего специального предмета, так называемой дополнительной части.

EINIGE FRAGEN DER LEHRERBILDUNG FÜR ALLGEMEINE SCHULEN

von

A. ARATÓ

Der Verfasser weist auf die wichtigsten zeitgemässen Fragen der Bildung der in der Oberstufe der Allgemeinen Schule unterrichtenden Lehrer hin.

1. Es wäre wünschenswert, dass in erster Linie nur solche Hörer an die Hochschule aufgenommen werden, die ein Lehrerseminar absolviert haben. Dies würde nicht nur die pädagogische Einstellung der Hochschulen kräftigen, sondern auch die Einheitlichkeit von Unterricht und Erziehungsarbeit in der Allgemeinen Schule sichern.

2. Die Hörer sind auch für den Unterricht an wenig gegliederten Schulen vorzubereiten.

3. Nur durch die Verlängerung der gegenwärtig 1 Jahr dauernden praktischen Ausbildung können die noch immer obwaltenden Mängel beseitigt werden. Es wäre auch an der Zeit, das dritte, sogenannte Ergänzungsfach einzuführen.